

תרומה: בחכמה יבנה בית

פרשת בנין המשכן יכולה וצריכה להתפרש, ככל קודמותיה בספר שמות, לא רק כהוראה כללית לכל עם ישראל, ולא רק כסיפור היסטורי על שאירע את אבותינו בצאתם ממצרים, אלא כהוראה מעשית לכל איש ואשה מישראל כיום.

'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' – אמרו חסידים: אדם מישראל צריך לעשות לקב"ה מקום בתוכו להשראת השכינה.

המקבילה הפיזית למקדש בימינו הוא ה'מקדש מעט' – בית הכנסת ובית המדרש. אולם יש מרחב פרטי יותר של המקדש: המקדש הפרטי של כל אדם ואדם. ביתו של האדם כמסגרת החמרית, ונפשו של האדם כמקום השראת השכינה. כלשון השיר הידוע של הר"י הוטנר זצ"ל: 'בלבבי משכן אבנה'.

הבריטים אומרים: 'ביתי הוא מבצרי', בני-ישראל אומרים: 'ביתי הוא מקדשי'.

השראת הקדושה והשכינה בביתו של אדם נעשית בפועל על ידי קיום המצוות, החל מן המזווה שבכניסה, דרך הכשרות של המאכלים על השלחן ועד הטהרה בחדר השינה. במובן זה, בני הבית צריכים לראות את עצמם ככהנים ולויים המשרתים לפני ה'.

מלבד המימד של המצוות המעצבות את טהרת הבית וקדושתו מבחינת החומר, קיימת דרך התנהגות שבין אדם לחברו, המבוססת על מצוות ערכים ומידות, שמעצבת את האקלים האנושי של הבית, ומאפשרת השראת שכינה בתוכו. ניתן לדוגמה להשוות את מאמרי החכמים על ערך השלום במקדש ובבית: שלום היא מידתו וברכתו הגדולה של הקב"ה. במקדש היא מושגת על ידי השלמים, על ידי המזבח המרובה שלום, ועל ידי הכהן שהקב"ה נתן לו 'את בריתי שלום'. בבית, היא מושגת על ידי כל אותם דפוסי התנהגות שבין איש לאשתו, הורים לילדיהם, שמכוננים את השלום בבית: אהבה ואחוה ושלום ורעות, ולא פחות מכך: הכבוד.

מימד אחר של השכינה שבבית בא לידי ביטוי על ידי קיום מצוות הכנסת אורחים. מאברהם אבינו למדנו ש'גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה'. דרכו של אברהם אבינו היתה להכניס אורחים באופן כזה, שהם יודו וישבחו לא רק לבעל הבית, אלא גם ל'בעל הבית' העליון של העולם כולו, ומתוך כך נתקיים בו: 'ונברכו בכך כל משפחות האדמה ובזרעך'.

כאשר רבי יוחנן ורבי אלעזר אומרים: 'כל זמן שבית המקדש קיים – מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו – שלחנו של אדם מכפר עליו' (ברכות נה א') משתלבים בתוך דבריהם כל המישורים שהוזכרו כאן. גם המימד של הכשרות וגם המימד של הנתינה לה' בסעודת מצוה, גם המימד של קדושת האכילה וגם המימד של סעודת בשירות ותשבחות כנגינת הלויים, גם המימד של הכנסת אורחים וגם המימד של שלום בית, ושובה ונחת, בהסבת כל בני הבית יחדיו בלב אחד לסעודת שבת וחג.

ההתייחסות אל הבית כמקדש ואל השלחן כמזבח אינה רק מליצה דרשנית, אלא יש לה ממשות בהלכה, במנהג ובעבודת השם. לדוגמה נזכיר את מנהג סילוק הסכין מן השלחן בעת ברכת המזון, שהנימוק העיקרי המובא לו בספרי המנהג וההלכה הוא ששלחן דומה למזבח ולכן אין להניף עליו ברזל. (מובא בבית-יוסף או"ח סי' ק"פ). זו דוגמה אחת מני רבות, שבה ניתן מימוש בפועל לרעיון הדרשני.

לפי דרכו של הרש"ר הירש אפשר היה לומר שמנהגים אלו הם 'סמלים' המזכירים את המקדש או מעוררים את הלב לעניינו. בעבודה החסידית הרחיקו לכת עוד יותר ותפסו את מימד המזבח שבשלחן הסעודה כעבודת הקודש ממש. ה'טיש' החסידי מדמה את עבודת המקדש והאדמו"ר המנהיג אותו הוא בבחינת כהן גדול. החסידות פיתחה במשך השנים את ה'טיש' לטקס פומבי וציבורי, ובכך הוא נדמה עוד יותר לעבודת המקדש, אולם נקודת המוצא של החסידות לא היתה שם, אלא דווקא בעידוד האדם הפרטי הפשוט, לתקן בביתו, על שלחנו, עם משפחתו, ילדיו, ולעתים גם חבריו ותלמידיו, את העולם החמרי, ולהעלות את מעשה האכילה הגופני הפשוט למדרגה של התעלות והתקדשות רוחנית.

התיאור הארוך והמפורט של בניית המשכן בתורה, מלמדנו שהמקדש לא נעשה מאליו וגם קידוש הבית אינו יצירה של מה-בכך. קדמה לו עבודת הכנה מקיפה ומשמעותית. חלק ממנה היה עבודה חמרית, ליקוט החמרים ובניית המבנה והכלים שבתוכו. חלק אחר וחשוב לא פחות היה הכשרת הלבבות לקראת השראת שכינה במחנה ישראל ובמקדש בדרך הנאותה. העובדה שהמשכן הועמד על תילו לחלקיו ולפרטי פרטיו עדיין לא הבטיחה את ירידת האש מן השמים על המזבח ואת ירידת הענן על המשכן. היום של חנוכת המשכן היה יום מתוח ביותר, כמו גם יום הקמת המקדש של שלמה המלך. 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה ... ביום חתונתו וביום שמחת לבו' – יום מתן תורה ויום השראת השכינה במקדש מתלכדים מבחינת

העצמה הרוחנית שבהם. כך הן גם ההכנות החמריות והנפשיות המלוות גם את המשפחה היהודית בהכנותיה לקראת הקמת בית המקדש הפרטי שלה: הבית כפשוטו, בין אם הוא קראוון, דירה שכורה או חוילת פאר, וגם תכנון וסדר יומו של הבית: הכנות לקראת השבת והחג, הכנות לקראת הכנסת אורחים או הכנות לקראת הצטרפות ילד חדש למשפחה, אלו הן פעולות הדומות במשמעותן הפנימית לעבודתם של בני ישראל בפרשיות תרומה-תצוה, ויקהל-פקודי, לקראת הופעת השכינה בלב כל איש ואיש. טורחים ומתיגעים על ההכנות הפיזיות בעוד שהנפש מתכוננת למשמעות הרוחנית של המעשים הללו, לירידת האש מן השמים. איש ואשה, זכו – שכינה ביניהם.